

Д-р Иван Янев

ЕПИТАФИЯ ЗА ЕДНА ПРЕДАНОСТ

Моето куче-водач

*Електронният вариант на тази книга
може да се изтегли свободно
от www.history.vitoshabg.com
и vita.zooparking.com*

© Д-р Иван Димитров Янев
София, 2012 г.

Издава „Историческа мисъл“

Първо издание

ISBN: 978-954-92570-4-5

Въпроси и коментари можете да изпратите на E-mail:
novaistoria@gmail.com

Редактор: Румяна Каменска-Донкова
Предпечат: ЕТ „Интерпрес“ – Мариана Евлогиева
Дизайн на корицата: Диана Хинкова

Печатница: „Верен“ ЕООД

Предисловие

1. Трудно е да се започне епитафия, която трябва да изрази нещо трудно, а понякога и невъзможно да бъде описано със слова. Но изпитвам морален дълг към паметта на съществото, на което ще бъде посветена тази епитафия. Много хора може би биха възкликнали, че това е лудост. Може би дори биха били прави, нямам намерение да оспорвам техните мнения, та нали за това уж в този днешен свят всеки може да си говори каквото си иска. Може би и аз самият бих определил като плод на не достатъчно здрав разум да се пише надгробно слово за едно куче. Сигурно така бих възкликнал преди години, когато не знаех, че предаността на едно такова четириногло може да бъде безгранична и „сляпа“. Такава преданост едва ли е възможна между човешки същества. Единствено родителската преданост може да се сравни с онази, за която пиша сега. Защото само родител не би предал детето си, макар че имаме примери и за обратното.

За Вита и въобще за кучето-водач съм писал две статии преди време. Ще използвам някои пасажии от текстовете в тях и в настоящото повествование. Тъй като мнението ми не се е променило, а едва ли занапред ще имам желание да се занимавам с подобна тема, ще се опитам да дам максимум от себе си по-долу. Някои казват, че писането на книги е суета. Възможно е и да са прави, но аз чувствам непреодолима необходимост да го направя в името на най-вярното ми същество, което не ме предаде никога през краткия си жизнен път. Независимо дали трябваше да работи до късно вечер или твърде рано да тръгва отново по

служба, тя винаги беше готова и предана. Никога не мрънкаше, никога не се оплакваше и никога не показваше с нещо, че ѝ е писнало. Сигурен съм, че няма човек, който да издържи подобна преданост. В края има кратка библиография, която има за цел да даде на читателите възможност при желание да разширят своите познания по темата куче-водач.

2. Кучето е най-добрият приятел на човека. Тази тривиална формулировка битува от незапомнени времена. Когато става въпрос за кучето като водач, като че ли всички си припомнят именно тази аксиома. Това безспорно е така, защото най-разпространеният метод за придружител, който в същото време да бъде и водач, е куче-водач. Е, може би след човека-водач, защото много незрящи все още използват други хора за придружители, било по невъзможност да си вземат куче, било поради незнание, че кучето-водач е винаги готово да оказва непрекословна и безвъзмездна подкрепа на своя стопанин. Факт е, че тази услуга е разпространена повече в по-развитите икономически и социално общества.

В България са правени опити за въвеждането ѝ по времето на тоталитаризма, но за жалост на незрящите те не са доведени докрай. След началото на прехода, който съвпада и с последното десетилетие на XX в., отново се започват опити за въвеждането на социалната услуга куче-водач у нас. В общи линии литературата на български език, засягаща темата, е твърде оскъдна. В нея доста често се срещат субективни виждания за нашите условия. На моменти кучето-водач се идеализира, обстоятелство, водещо до заблуди, от които никой, а най-малко бъдещите ползватели на куче-водач, нямат нужда. Но в никакъв случай нямам намерение да обвинявам авторите на материалите, в които в

един или в друг аспект се разглежда кучето-водач и неговата високо социална и благородна роля. Те безспорно са водени от стремежа да представят тази форма на придвижване за зрително затруднените на българското общество или поне на онези, на които по някакъв начин не им е безразлична материята.

У нас кучето-водач има регламентиран статут, който му се дава със Закона за интеграция на хората с увреждания. Чл. 34 вменява задължение на Министерството на транспорта да осигури условия за достъп на хората с увреждания до обществения транспорт, в т.ч. и на придружените от кучета водачи, като разработи необходимите нормативни документи и стандарти. С чл. 38 отново от ЗИХУ на общините се вменява да осигурят достъп на хората с увреждания, в т.ч. придружени от кучета водачи, до местата за обществено ползване. В закона също е разписано какво точно означава куче-водач. То трябва да бъде обучено в специализирано за целта училище, да притежава служебна екипировка и отличителни знаци.

Дипломираното куче-водач трябва да притежава следните реквизити: „твърд повод, ветеринарен паспорт, намордник и лична карта“.

Личната карта на кучето водач е в светло син цвят, с вградени вълнообразни защитни линии. Лицевата страна на картата е със сканирана снимка на кучето водач и данни за: породата му, датата на завършено обучение, организацията, провела обучението, идентификационен номер, състоящ се от буква и цифри и др. На гърба са вписани личните данни на ползвателя. В България лични карти за кучетата-водачи логично се издават единствено от училището, което ги обучава и което се намира в София.

У нас кучетата в помощ на хората с увреждания са освободени от данък, който се плаща за кучетата домашни любимци.

3. Моето желание да имам куче-водач датира още от края на 90-те години на миналия век, когато бях студент по история в най-старото висше училище у нас – Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Но тогава информационните технологии не бяха на сегашните достъпни за незрящите нива. Работата в интернет беше много трудна, а дори в много случаи и невъзможна с досовските говорилки, с които си служехме по онова време. Така че можех да получа информация за кучетата водачи единствено от хора, които са се сблъскали по един или друг повод с тях.

В началото на настоящето хилядолетие и вече като докторант по Нова българска история, отново в „Алма Матер“, моето желание не бе угаснало, но скъпите кучета, за които имах информация, бяха от Германия и категорично бяха непосилни в ценово отношение за българските незрящи. Информацията ми бе предоставена най-вече от Албена Алексиева, която в качеството си на председател на фондация „Очи на 4 лапи“ се мъчеше да направи тази услуга по някакъв начин по-достъпна за българските зрително затруднени хора. Така в общи линии изминаха годините, за да се стигне до първите месеци на 2006 г., когато с любезното съдействие на служителите във фондация „Очи на 4 лапи“ си попълних документите и станах кандидат за куче-водач, което щеше да бъде обучено в България.

Условията, на които трябва да отговаря всеки кандидат, са да има удостоверение за успешно преминат курс по ориентиране и мобилност, да бъде на възраст между 18 и 50 години, да предостави удостоверение за

здравословното си състояние от личния си лекар и разбира се, копие от своето решение на ТЕЛК. Това са общоприетите условия, но при възникване на различни казуси се подхожда индивидуално. Така например има случаи, при които се дават кучета и на хора над определената възраст, стига общото им физическо състояние да позволява това.

Оказа се, че въпреки че се придвижвах сам с помощта на белия бастун и по скромното ми мнение самостоятелността ми беше на нелошо равнище, трябваше да представя удостоверение, че владее техниките по ориентиране и мобилност. По онова време подобен документ можеха да ми издадат единствено в Националния център за рехабилитация на слепи в гр. Пловдив. С моя приятел Михайл Илиев отидох за неколкодневно обучение и получих така ценната тапия. В този период от живота си вече се готвех за защита на докторската дисертация и след нея щях да имам достатъчно време да се адаптирам с евентуалното си куче-водач. Но както много неща в моя живот, така и това ми намерение не се осъществи по начина, по който го бях планирал, защото се наложи сериозно изчакване, докато „моето“ куче се появи. То се появи в лицето на Виконта М-Tel или, просто казано, Вита. Вита беше чудесен 35-килограмов черен, лъскав Лабрадор ретривър, който като бебе е закупен от развъдник в Чехия. Както е присъщо на нейната порода, Вита беше изключително социално, любвеобилно и добродушно същество.

Но годината вече бе 2007, а аз работех като експерт в Министерството на образованието и науката, което обстоятелство бе малко деликатно, тъй като това бе прецедент за българската държавна администрация. За първи път човек с нулево зрение и с куче-водач щеше да работи в държавните структури. Аз си мислех, че всички биха били щастливи само от факта, че ще имам куче-водач. Показах се в изклю-

чително голяма заблуда. Оказа се, че колежката, с която делеях работния кабинет в министерството, има алергия и фобия от кучета. По мое мнение, като че ли фобията беше преобладаваща, но това не подлежеше на коментар и трябваше да търся вариант, при който хем агнето да е цяло, хем вълкът сит. Наложих се да проведем задълбочен разговор с директора на нашата дирекция „Политика във висшето образование“ и доколкото можах, дадох разяснения за това що е куче-водач и има ли то почва у нас. Но и аз самият след това си дадох сметка, че съм имал огромни теоретични пропуски. Наложих се да се пише доклад до главния секретар на министерството и прочее и прочее, но в крайна сметка ми бе предложено да сменя кабинета, за да няма проблем с колежката. Така освен куче-водач, щях да имам и ново физически работно място.

4. Вита беше обучена в първото училище за кучета водачи у нас, което е към фондация „Очи на четири лапи“, намиращо се в София. Училището беше открито официално с тържествена церемония на 27 април 2007 г.

Първоначално то разполагаше с един инструктор, който от своя страна се квалифицира в Русия. Но през следващите години училището организира обучителни курсове с руски специалисти, което повиши броя на квалифицираните инструктори у нас. Разбира се, обучител не се става след един курс, дори той да е проведен от руски инструктор. Това е дългогодишен процес, който в крайна сметка трябва да завърши с наистина добрата квалификация на инструктора, който ако не съумее да доведе процеса докрай, значи просто не е роден за тази дейност. Обучител на кучета-водачи – това е изкуство, а не просто работа. Обучителят трябва да се раздава и владее до съвършенство. Той трябва да бъде сигурен, че е обучил кучето не просто

добре, а отлично и че то няма да причини някоя травма на своя незрящ стопанин поради лоша дресура. След проведеното обучение самият инструктор става „незрящ“ с помощта на превръзка, за да може комисията да прецени дали си е свършил добре работата.

Бъдещият притежател на куче-водач задължително преминава обучение, което трябва да покаже недвусмислено дали той е подходящ за ползване на куче-водач, дали кучето е подходящо за него и въобще дали са екип, който би могъл да работи безопасно през следващите 8-10 или повече години. До 2008 г. в училището предаването на куче-водач се извършваше по формулата една плус една седмица. Т.е. една седмица бенефициентът е в училището, където се запознава с кучето и заедно се обучават по познатите на кучето маршрути. От психологична гледна точка натоварването за незрящия е по-голямо, отколкото за кучето, тъй като то се намира на позната (своя) територия, а незрящият се намира в непозната среда. Втората седмица протича в изучаване на маршрутите на незрящия – до магазина, работата, поляната и пр. Но от 2008 г. обучението е триседмично, като първата и втората седмици двойката се обучава в училището. Първият (училищният) период преминава в училището, където основно кучето трябва да разбере, че друг човек ще изисква от него подчинение и работа. До момента за кучето инструкторът е човекът, който то боготвори. Преходът от инструктора към бенефициента е твърде бавен.

В България кучетата се обучават по т.нар. маршрутна система, т.е. кучето се подготвя да заведе своя стопанин по маршрут от точка А до точка Б. Кучето се обучава да го води от дома до работата и обратно, от дома до магазина и пр. При изработване на маршрута се маркират ориентири, които за кучето са задължителни, т.е. то води стопанина от

ориентир до ориентир, а той от своя страна следи стриктно кучето да не се разсее и да не тръгне в друга посока. Когато кучето спре, незрящият човек, който в дясната си ръка държи белия бастун, „вижда“ причината, поради която водачът му е спрял. У нас незрящите с куче-водач се обучават да използват бял бастун, който се държи вертикално в дясната ръка и едва когато кучето спре, тогава човекът посредством бастуна се ориентира за причината на спиране. Тя може да бъде тротоар, стълб, дупка, кола, контейнер и пр. Има хора, които поради криворазбрана интеграция или комплекси не използват бял бастун, но това обстоятелство не води до нищо друго, освен до неудобство за самите тях. Разбира се, че като не носиш бял бастун, не значи, че си зрящ, а наопаки – причиняваш повече неудобства и дори хаос както за себе си, така и за останалите около теб. По установено правило кучетата се обучават винаги да водят от лявата страна на човека, но, разбира се, при нужда се обучават и за водене от дясно.

Маршрутното обучение е руският модел, който може би е по-добър за не съвсем нормалните архитектурни условия, в които живеем. Западният модел е по т.нар. командна система. При нея незрящият последователно дава команди – напред, наляво, надясно и пр. Но при този модел средата трябва да е „приятелска“, а не „враждебна“ и човекът трябва да е добре запознат с нея. Кучетата у нас притежават също така и сериозни умения по командната система.

Голямо предизвикателство за незрящите при движение по столичните улици, а може би не само за тях, са контейнерите за смет, които почти всеки път след сметопочистване са поставени на нови и различни места, но никога на едно и също място! Съществува пълно отсъствие на никакви стандарти как и къде да се поставят контейнерите. Най-често те се оставят в средата на тротоара по

начин, който не позволява свободно минаване и човек трябва или да слезе на пътното платно, или да отиде в калта, за да може да си продължи пътя.

Съществен проблем са и надвисналите клони над тротоарите, които като цяло кучетата трудно забелязват. Отново стигаме до организацията на живота, който водим по нашите географски измерения. Трябва да се има предвид, че скоростта на придвижване на незрящ човек с куче-водач е твърде висока и един незабелязан клон може да доведе до сериозна контузия на човека.

Голям проблем бе липсата на възможност кучето-водач да пътува свободно в БДЖ. Трябваше някой си БДЖ-началник да изпрати изрична телеграма, че куче-водач ще пътува по точно определен маршрут в точно определен ден, и пр. Тази пречка вече е преодоляна от 2008 г., като на кучето-водач се издава билет с 50 процента намаление срещу представяне на личната карта, с която то е снабдено от училището.

Кучето-водач има свободен достъп до столичния градски транспорт, но при известни условия: да бъде снабдено с твърд повод, червен кръст, лична карта и намордник. Трябва да се подчертае, че намордникът е нещо, което би следвало да отпадне от изискванията, защото когато кучето е с намордник, в повечето случаи хората се стресират и си мислят, че то е изключително агресивно. Ако едно куче проявява агресия, то просто не би следвало и няма да стане куче-водач. Така че намордникът по-скоро трябва да бъде не задължителен, а с препоръчителен характер. Червеният кръст е също реквизит, който би следвало да отпадне, тъй като някои от твърдите поводи нямат подобен знак. Например геширът или твърдият повод на Вита беше чешки и върху него нямаше червен кръст и се наложи да направя поръчка във фирма, където от самозалепваща

червена лепенка беше изработен кръст и залепен върху повода. Всъщност освен руските поводи аз не съм срещал повод за куче-водач с червен кръст.

5. Както вече писах, положението ми на държавен служител изискваше внимателно да премисля всеки ход, който се отнасяше до кучето-водач. Чисто нормативните текстове не са достатъчни, ако т.нар. общество не е подготвено да приеме дадена новост. За щастие, предизвикателството се уреди твърде задоволително, що се отнася до служебното ми положение. След това трябваше изцяло да се съсредоточа върху обучението, което всъщност щеше да покаже дали с Вита сме един за друг.

Обучението протече по формулата: 1 седмица в училището плюс 1 седмица по моите маршрути. Първата седмица премина в училището, където Вита трябваше да подразбере, че занапред ще има друг човек, който ще изисква от нея подчинение и работа. До този момент за Вита Мартина Маринова беше човекът, на когото тя безпрекословно се подчиняваше и почиташе. Преходът от инструктора към бенефициента е твърде бавен. За мен началото бе пристигането ми в училището, 15 юли 2007 г. Това бе рожденият ден на Вита – тя навършваше 2 години. Всъщност Вита се явяваше първото куче, което щеше да излезе от новооткритото училище, а аз бях първият ползвател, постъпил в него. Вита беше започнала своето специализирано обучение за водач на 1 декември 2006 г. Преди това тя е социализирана от Маргарита Даскалова и нейното семейство. Тук искам да напиша няколко думи за хората с невероятно големи сърца, които вземат у дома си малки кученца, за да ги социализират, с ясното съзнание, че след година ще се разделят с тях и ще преживеят голяма мъка. Въпреки това те вземат малките палета и правят от тях

социализирани кучета, които ще бъдат обучени за водачи. Разбира се, не всички в крайна сметка успяват да се дипломират за подготвяната служба, но въпреки това те не се връщат при приемното си семейство. Това наистина са изключителни високохуманни и невероятни хора. Аз лично не бих могъл да извършвам тази дейност дори и да имах възможност, това нещо е за човеци с главно Ч. Както вече стана дума, в България кучетата се обучават по т.нар. маршрутна система, т.е. кучето се обучава да заведе своя стопанин по маршрут от точка А до точка Б. Първият маршрут, който научихме с Вита, беше познатият за нея път от училището до метростанция „Сливница“. След като се прибрахме у дома, естествено, най-належащият маршрут беше този до поляната. Следваше маршрутът до работата и пр.

6. Вита беше обучена основно по маршрутната система, но също така притежаваше сериозни умения и по командната. След изтичането на първата седмица, която протече с интензивни тренировки и лекции под вещото обучение на главния инструктор в училището Мартина Маринова, ние с Вита на 21 юли пристигнахме вкъщи, където вече щеше да бъде и нейният дом.

За двете ми дъщери – Вики и Ани, които по онова време бяха почти съответно на 13 и 9 години, това бе голямо събитие, защото никога по-рано не бяха съжителствали с куче и имаха голямо желание да имаме нов член в семейството. За съпругата ми Руми не може да се каже, че това бе нейна мечта, но тя успя да се овладее и да понесе стоически първите месеци на новата ситуация. Апропо, първият ден на Вита в новото жилище бе твърде драматичен както за нея, така и за цялото семейство, а най-вече за малката ми дъщеря Ани. След много настояване и натиск тя

наскоро се бе сдобила с коте. Разбира се, аз знаех, че кучето-водач има търпимост към домашните любимци. Това мое знание бе придобито от самостоятелната теоретична подготовка, която се опитах да си направя по отношение на кучетата-водачи преди обучението ми. Трябва да призная, че в материалите, с които се запознах, субективизмът е твърде засилен. На моменти кучето-водач се идеализира, което в никакъв случай не ми беше от полза в онзи момент, защото имах нужда не от красиви теории, а от практически съвети, които ми липсваха. Вита прояви нетърпимост и бурна агресия към котката. Трябваше да реагираме мигновено – или Вита се връща в училището да очаква своя нов стопанин, или котето трябва да напусне дома. След още един-два опита по категоричен начин се изясни, че не може да има съжителство между двете същества. След много сълзи и обяснения, Ани сама взе решението да се раздели с котето, тъй като в противен случай по нейните думи: „Заради мен тате няма да има куче-водач, ако запазя котето!“. В този момент бях наистина на крачка, дори на стъпка от решение да се разделя с мечтите си за куче-водач. Детското мъжество се оказа по-голямо и котето си отиде. Така с този драматичен момент започна интегрирането на Вита в семейството ни.

7. Втората седмица от обучението отново премина в изнурителни тренировки под палещото юлско слънце. Два маршрута бяха приоритетни – първият до поляната, където Вита се разхождаше и извършваше своите физиологични потребности, а вторият – до работното ми място.

Много интересно щеше да бъде за мен, ако не бях толкова притеснен, как се възприема кучето-водач от околните, включително и в масовия транспорт. За огромно щастие повечето хора обичат кучетата и това обстоятелство

много ми спомогна да се чувствам добре в градския столичен транспорт. Разбира се, имал съм случаи, когато някой възмутен гражданин повдига въпроса, че липсва място за хора, а пък кучета се возят. Но обикновено, когато останалите пътници му разяснят, че това е куче-водач, гражданинът се успокоява. Веднъж си спомням един човечец, който явно беше дошъл от някоя забравена от Бога махала, в която имат проблем с телевизионния и радио сигнал, та той виждайки куче да се вози в автобуса, попита може ли да си доведе и да си качи агнето. Според него нямаше никакъв проблем след като едно куче се вози, да не може същото да се случи с неговото агне. Твърде интересно обстоятелство бе фактът, че Вита бе научена да спира пред локвите, нещо изключително правилно. Но в началото на дъждовния есенен период почти на всяка крачка Вита спираше, а аз трябваше да се навеждам и да я милвам, за това, че ме е предпазила от поредната локва. Защото кучето-водач трябва да получи ласка и похвала, а в началото и голямо количество лакомства, за всяко препятствие, което е показало на стопанина си. Честотата на локвите ни принуждаваше да се движим с твърде ниска скорост и Вита постепенно се научи просто да прецапва локвите с малък обем без да им обръща внимание. Съществен проблем бяха надвисналите клони над тротоарите, които Вита, а и кучетата като цяло, трудно забелязват. С Вита имахме бърз темп на придвижване и един незабелязан навреме клон можеше да има неприятни последици особено за мен. Тъй като ръстът ми е към 180 см, обстоятелство, което още повече затрудняваше Вита да ме предпазва във височина. За щастие сериозни инциденти с високи препятствия не сме имали, но дори и малко клонче да ме докосне, аз спирах и й посочвах с бастуна препятствието, което не е забелязала и

което в повечето случаи беше на сериозна дистанция от земята.

Друга слабост, присъща на Вита през първите година-две, бе нейната склонност към разсеяност. Но за това голям принос имаха хората, които я галеха или ѝ се радваха, когато беше на работа. Нерядко се случваше в градския транспорт хора да започнат да милват Вита без разрешение, което по принцип не бива да се случва. Но като се има предвид, че у нас интеграцията на хората с увреждания прохода, то не бива да се сърдим на тези хора, тъй като може да се постигне обратен негативен ефект. След 3-4 годишна служба Вита вече почти не обръщаше внимание на хората, които ѝ се радваха по време на работа. Все пак ако те бяха твърде настойчиви, се налагаше пояснението, че в момента тя е на служба и по-доброто за нея и нейния стопанин е да не се разсейва с ласки и милувки.

8. Трябваше да се разделя с много митове, които бях акумулирал за това „що е точно кучето-водач“. Трябваше да разбера, че кучето-водач не е жив робот или просто вещ, а живо същество, което има своите потребности. Кучето се извежда 3-4 пъти в денонощието, за да задоволява физиологичните си нужди. То трябва да прави минимум две по-дълги разходки дневно. Когато срещнеше други кучета, Вита беше особено чувствителна и дори понякога откровено се караше с тях. Кучето от породата Лабрадор е изключително лакомо същество, което има своите големи плюсове, че много бързо научава даден маршрут, защото знае, че ще получи лакомство. Но тази привычка има също и много минуси, тъй като ако стопанинът не е достатъчно внимателен, то би могло да погълне някой отпадък, който след това да повърне. Първите месеци Вита много често повръщаше у дома. Този факт може да доведе до отчаяние

човек, който не е подозирал за подобни проблеми. Друг проблем, за който не съм подозирал, е падането на козината, т.е. имаш ли куче, независимо дали е водач или не, то пуска косми с различен интензитет.

Споменах, че в началото съпругата ми Руми прие Вита ако не резервирано, то без кой знае какъв ентусиазъм. Само след 2-3 месеца Вита успя така да преобърне нейния мироглед, че едва чакаше вечер Вита да се прибере от работа, за да може до насита да ѝ се радва, да я милва и да ѝ говори. Вита стана пълноправен член на семейството, но продължи, както и по-рано, само веднъж да се храни – вечер, а лакомства получаваше, когато заслужи. Лакомствата най-вече са под формата на бисквитки, понякога плодове и специални кокали. В личен психологически план Вита ми помогна да се отърся от фобията, която изпитвах към кучетата като цяло.

9. Безспорно кучето е най-верният приятел на човека. Това потвърждение откриваме и във вестникарска статия, публикувана няколко дни след ужасяващия терористичен акт, довел до събаряне на кулите-близнаци на Световния търговски център в САЩ през септември 2001 г. Там четем, че лабрадорът-водач на незрящ колумбиец му оказал безценната услуга да го заведе до аварийното стълбище и по този начин се спасили и двамата. Човекът работел на 71-вия етаж, първоначално кучето се изплашило и побягнало, но привързаността му надделяла и се върнало при стопанина си. Има и друг подобен пример за незрящ американец, работещ на 78-мия етаж, който след експлозията успява да се измъкне със своето куче-водач и да се спаси от терористичния ад. Интервю с незрящия се излъчва по CNN.

Изключително позитивен пример за човек, заемащ висок пост, с куче-водач е Дейвид Бланкет, който е бил

министър на образованието и на вътрешните работи в кабинетите на Тони Блеър във Великобритания. Такива примери са рядкост дори и за високо развитите и високо социалните общества. Но след като има прецедент, ще има и други подобни случаи.

10. Вита имаше изключителната способност да престоява на работното ми място по 8-9 часа без да иска да става или да ходи някъде. Много колеги и приятели се учудваха на тази ѝ способност, защото не става дума за час или два. Първите година-две, когато трябваше да ходим на непознати за Вита места, тя изведнъж ставаше неспокойна, започваше да тегли силно и се налагаше бързо да бъде успокоена и да се сложи на място с рязка команда. Голямо предизвикателство бяха първите няколко турнира по голбал, на които Вита присъства. Тя, гледайки топката, постоянно скачаше и искаше да я догони, дори издаваше толкова силно скимтене, че пречеше на играта, но постепенно свикна и знаеше, че при възможност след играта ще влезе на терена и на воля ще поиграе с тежката голбална топка. След време Вита стана далеч по-балансирана и спокойно приемаше всякакви предизвикателства.

Често се случваше на пътя да ме спират случайни хора и да ме разпитват за Вита. Образът на кучето-водач по някакъв начин за много хора е с нюанси на известна фантастичност. Те мислят, че след като кучето е водач, значи то познава номерата на градския транспорт, светлините на светофара, взема решение кога да се пресече дадена улица. Много малко хора са наясно, че кучето не познава цифрите, не различава цветовете на светофара и не може да вземе самостоятелно решение за пресичане на улицата. Задачата на кучето-водач е да води човека

безопасно, да не го блъсне в стълб, стена или друго препятствие, да не падне в някоя шахта или дупка.

Вита беше първата собственичка на твърд повод за куче-водач, който е направен в България. От училището дойде с твърд повод, внесен от Чехия. По модел на този повод майстор-сарадж изработи същия на вид повод, който на практика е първият произведен у нас. Недостатъкът на новия повод е металната рамка, която стана по-тежка, но това, разбира се, не го прави неизползваем. Новият повод е снабден и с табелки от двете страни със следния надпис:

В момента работя!

Не ме разсейвай!

Благодаря!

Трябва да подчертая, че тези табелки играеха своята положителна роля, тъй като много от хората прочитайки ги си даваха сметка, че не бива да задоволяват своите първични щения да се занимават с кучето. Това би било, меко казано, нецелесъобразно, защото тя в момента работи.

Предприех проучване за изработване на твърд повод с надеждата, че ще може да се направи с лесно сваляща се рамка, както съм виждал подобни в други страни. Смятам, че с подобен твърд повод, чиято рамка бързо се сваля и съответно поставя, по-лесно бих се придвижвал в градския транспорт, най-вече когато има прекалено много хора. За огромно съжаление тази моя амбиция не се увенча с успех.

11. Случайни хора често ме питат колко струва едно куче-водач. Винаги отговарям, че то е безценно, защото е лесно да се изчислят разходите за храна, ветеринар и т.н., но не можеш да преобразуващ усилията на хората, които са социализирали и обучили едно куче-водач, във финикийски

знаци. Това просто не се купува с пари. След първите два месеца всяко куче-водач отива в приемно семейство за около година, а след това от 6 до 8 месеца се обучава за водач.

Както е по договор с фондацията, и Вита (или по-скоро нейното ползване) бе откупено символично за един лев. За Вита този лев бе юбилеен, той е изсечен във връзка със стогодишнината от избухването на антиосманското Априлско въстание. Юридически Вита, както и всяко куче-водач в България, излязло от училището, е собственост на същото. Това е така с цел да не се допусне съсипването на вече обучено куче да стане домашен любимец.

12. Опити за обучение на кучета-водачи са правени още през XVIII в., а може би и много по-рано, но първото училище започва да функционира в Олденбург – Германия по времето на Първата световна война. Резонно е, че именно в Германия се появява подобна школа, тъй като военноинвалидите са изключително много и за незрящите бивши военни се открива перспективата отчасти да заместят очите си. През 1923 г. или 7 години след първото училище, се появява следващото, този път в Потсдам.

По-късно през 20те години на XX в. отваря врати училище в Швейцария, след това започват да обучават кучета-водачи и в други страни. Днес в десетки страни има школи за обучение на кучета-водачи. Логично е, че икономически по-мощните страни имат далеч по-добри условия за развиване на тази социална услуга, която предоставят на своите зрително затруднени граждани. В някои страни кучетата-водачи притежават статут на помощно средство за незрящия човек и това „средство“ се заплаща от здравната каса.

13. Една от най-подходящите породи за обучение на кучета-водачи се явява лабрадор ретривър. Кучетата от тази порода са изключително социални, интелигентни, добри, с ниска или нулева степен на агресия. Породата се появява по бреговете на Нюфаундленд, а в Европа е пренесена през 20те години на XIX в. от англичаните. Първоначално кучетата от тази порода са наричани кучета на Св. Джон, а в превод св. Йоан или Св. Иван, по всяка вероятност по името на столицата на канадската област Нюфаундленд и Лабрадор – „Сейнт Джонс“. Един от хората, който се смята, че има най-голям принос за запазване на породата чиста, е граф Малмсбъри (1807-1889), който през 4-то десетилетие на XIX в. внесъл във Великобритания лабрадор ретривъри. През 1903 г. Английският развъден клуб дава на лабрадор ретривъра статут на отделна порода, а 14 години по-късно Американският развъден клуб прави същото.

Лабрадорите са силно уязвими към заболяване от атрофия на периферията на ретината, тазобедрена дисплазия и дисплазия на ретината. Лабрадорите са ловни кучета, като се използват еднакво добре както за сухоземен, така също и за воден лов.

14. Първото морско пребиваване на Вита по българското Черноморие през 2007 г. не можа съвсем да ме убеди, че тази порода много обича водата, тъй като тя се страхуваше от вълните и едва влизаше за кратко в морето и при всяка вълна отскачаше на брега, все едно че я преследва самият Велзевул. През следващата 2008 г. Вита далеч по-добре се чувстваше сред водата, дори се научи да плува, но морето не беше нейната страст. При всеки удобен случай тя се настаняваше удобно върху хавлиите под плажния чадър и гледаше морето от дистанция. През 2010 г., когато бях на подготовка с българския национален отбор по голбал, която

се състоя във високопланинската спортна база „Белмекен“, в един от дните имахме поход до едноименния язовир. Разбира се, че Вита беше част от групата и пристигайки на брега аз я освободих от поводата и тя изненада всички като сама се хвърли в язовира и започна да плува и да се радва на водата. От това поведение на Вита може да се заключи, че тя не харесва морските вълни, но няма нищо против спокойната вода. Едни от най-хубавите моменти за Вита бяха именно на Белмекен. Там тя на воля обикаляше около спортната база и никой не ѝ пречеше да прави каквото си иска. Важно обстоятелство е, че там няма хвърлени боклуци, защото няма текучество на хора. Но все пак един ден с уникалното си кучешко обоняние Вита надуши останки от барбекю и се запиля в една долчинка. След като не се отзова на моето повикване, което многократно повторих, вдигнах тревога и започна претърсване на местността. В крайна сметка Вита се появи, излизайки от една пътека. След като треньорът ни проследи обратния ѝ път, откри останките, които бяха привлекли неудържимо кучето. Разбира се, че получи сериозна порция строго мъмрене и подобен инцидент не се повтори.

15. Според кинологията съществуват основно четири типа висша нервна дейност (ВНД) при кучетата: холерици (силни, неуравновесени и трудно контролируеми, енергични, смели); сангвиници (силни, подвижни, приспособими, уравновесени); флегматици (силни, уравновесени, инертни); меланхолици (слаби, лошо приспособими).

Определено най-подходящи за водачи са кучетата сангвиници, но може да има и известни холерични симптоми, стига те да не са преобладаващи. Флегматиците също могат да бъдат добри водачи, но ползвателят трябва да отговаря на тяхната нагласа, а така също и работата, която

вършат, следва да отговаря на характера им. Меланхолиците категорично не попадат в периметъра на социалната услуга куче-водач.

Вита притежаваше качества както на сангвиник, така също имаше и известни наченки на холерик. Тя беше силна, енергична, в повечето случаи уравновесена, контролируема, но през първите година-две проявяваше агресивност спрямо други кучета и особено котки. Но все пак имаше едно изключение, което по-скоро потвърждава правилото, че Вита не харесваше котки. Тя много добре понасяше съседския котак, с когото дори играеше и го обдушваше. През лятото на 2007 г. на брега на Черно море, когато се разхождахме, Вита залавя едно малко кученце, което бе гушнато от жена. Но палето не търпеше подобно отношение, внезапно скочи от ръцете на жената и захапа Вита. Тя нададе силен вой и бързо дойде при мен за закрила, въпреки че ако си бе вдигнала лапата, би отхвърлила нападателя доста далеч. Вита изживя сериозно изпитание, което ѝ бе причинено от агресивно домашно куче. Неговата стопанка може да се оприличи на същество от пернатия свят, защото поведението ѝ беше крайно неадекватно. Една вечер, като се разхождахме с Вита, пред кварталния магазин беше завързано куче, което като видя Вита, се отскубна от поводата си и яростно я нападна. След жестоките ухапвания и вой в крайна сметка стопанката-патка на злобния пес се появи от магазина и повтаряше, че кучето ѝ щяло да я пусне, просто трябва да се изчака, а Вита през това време се опитваше всячески да се отърве от зъбите на побеснелия домашен помияр. В крайна сметка Вита се измъкна, но със сериозни поражения, които забелязахме едва на сутринта. Тя беше жестоко нахапана и се наложи сериозен отпуск по болест, съпътстван с редица инжекции, антибиотици, хапове и други медицински

неприятни за кучето манипулации. За 4 години и 4 месеца работа по столичните улици Вита не е имала ухапване от улични кучета. Това не означава разбира се, че не сме имали редица критични ситуации с четириногите обитатели на улиците, но за щастие всичко е завършвало с кучешки скандали. Едно от най-невралгичните места за нас беше спирката на колелото на 4-ти километър в София, от където всяка вечер след работа хващаме тролей №4 за „Дружба“. Там имаше голяма, а може би не беше и една, глутница и всеки път се стигаше до обкръжаване от немалък брой кучета, които непрестанно лаеха, виеха и скимтяха, все едно че настъпваше края на света. Въпреки многократните ми сигнали до общинското предприятие „Екоравновесие“, трайно решение на проблема не идваше. Но когато новата спортна зала „Арена Армеец“ беше построена и открита, като по чудо всички улични кучета в района изчезнаха и макар и за кратко с Вита се придвижвахме в този район без абсолютно никакви притеснения.

Трябва да се отбележи, че с напредъка на възрастта при Вита все повече изчезваха холеричните нюанси, а се засилваше сангвиничното поведение.

16. Твърде е интересно отношението на случайните хора по пътя и в масовия транспорт. Често са ме питали дали кучето няма контузия на гърба, че му е поставена тази метална рамка! Деца, като видят червения кръст, любопитно разпитват дали кучето не е „лекарско“ или „медицинско“, или „спасител“! Имах случай в градския транспорт да чуя как една майка обясняваше на малкия си любознайко, че това куче е много умно и освен че води, то ходи да пазарува – закача му се кошница и така отива в магазина! За съжаление не можах да се намеся в тази небивалица, тъй като трябваше да слеза от транспорта. Учудващ е фактът за

митовете, които всеки човек си съставя, но определено те са насочени в една посока, а именно към феноменизирането на кучето. Тези митове просто си върлуват и скоро няма да бъдат разсеяни, още повече, че не се полагат по-мощни усилия за това. Често срещан въпрос е „кучето слуша ли?“ Това само по себе си е риторично питане, тъй като ако не слуша, просто няма да е водач. Но разбира се, че си спестявам това обяснение и неизменно отговарям: „да, много слуша“. Една от най-честите забележки на хората е: „Кучетата са по-умни от хората“. Разбира се, в голяма степен аз напълно споделям тази теза, но трябва да се има предвид, че не всички кучета са интелигентни, добри и пр., както е и при хората. Имах един покъртителен случай с една дама, която разплакана ме спря на улицата и започна да ми обяснява, че сме чудесна двойка и че кучето е страхотно. Накрая ми подаде 10-лева банкнота, която аз категорично отказах, но тя ми заяви, че парите не са за мен, а за Вита и съм длъжен да ги приема и да ѝ купя нещо. Още на следния ден Вита се сдобил с чудесна играчка – топка за почистване на зъби.

17. Не мога да отговоря еднозначно дали е предимство преди да имаш куче-водач, да си имал домашен любимец, но със сигурност хората, имащи домашни любимци, биха се справили по-лесно с някои рутинни задължения. Например: по време на лекциите, които ми изнасяше инструктор Маринова, аз научих, че кучето трябва периодично да се води при ветеринар, за да му се изцежда аналната жлеза, че периодично му се дават таблетки за вътрешно обезпаразитяване, че се следи стриктно годишната ваксина да се поставя навреме, да се съблюдава срокът на обезпаразитяващата каишка и пр.

18. След 4 години и 4 месеца съвместен живот, работа и развлечение с Вита мога да кажа, че в България е голямо предизвикателство да ползваш куче-водач, но живият PR е най-ефикасният. На много места след като първия път съм имал известни затруднения да вляза с Вита, при следващите ми посещения никой повече не повдига въпроса, че това е куче и не трябва да влиза. Но сравнително малко откази имам да вляза на дадено място с Вита. Едно от местата бе набедено за луксозно заведение, което се намира в „Студентски град“ в София. Там много любезно ми обясниха, че няма да мога да вляза с куче. Аз много любезно повторих добре научения си урок, че това е куче-водач, но резултат не постигнах. В една от най-големите ефирни телевизии в България имах първия път труден достъп, тъй като охраната добре си защитавахе репутацията на „мутра“ и повтаряше, че кучета не се пускат. Трябваше лично продуцентът на предаването, чийто гост бях, да дойде и да разговаря с шефа на охранителната фирма, та спаси авторитета на иначе „социалната“ медия. Не бях допуснат да посетя магазин от една от най-големите вериги за хранителни и битови стоки не само у нас, а в Европа. Обясненията ми отидоха на халос, защото охраната повтаряше едно и също „забранено е за кучета“. Разбира се, нямаше как да подмина този случай и написах имейл до управителя на съответния магазин. В писмото си обясних за случая и наблегнах, че ако и той като управител споделя мнението на охраната, ще бъде принуден да сезирам съответните компетентни органи. За щастие управителят не споделяше възгледите на своя охранител и поднесе официално своите извинения, като заяви, че занапред подобни случаи няма да има в подопечния му магазин. През 2010 г. в един неголям провинциален град в Югозападна България, който отгоре на всичко е и курортен, бях

подложен наистина на сериозно изпитание. Трябваше да се прибера със семейството си в София и помолихме съдържателя на хотела, в който бяхме отседнали, да ни повика 2 таксита. Първото такси закара съпругата и голямата ми дъщеря до жп гарата, но шофьорът на второто категорично отказа да качи мен и малката ми дъщеря заедно с Вита. Парадоксалното е, че след този случай се обадох във фирмата и поисках друга кола, но такава не се намери и трябваше лично хотелиерът да ни закара с личния си автомобил. Пуснах телефонно запитване до управителя на компанията, но отговор не последва. Случвало се е и в столицата да получавам отказ да бъда качен в такси заедно с Вита. Научих се, когато поръчвах такси, винаги да казвам, че съм с куче-водач. Така шофьорът е предупреден и не създава трудности. Учудващо е, че след като са станали шофьори на такси, тоест вече са част от обществения транспорт, някои водачи си позволяват лукса да отказват тази услуга на някои хора. Това спокойно може да се нарече явна дискриминация и подобни хора трябва да изтърпяват съответните наказания. Жалкото е, че в редица градове в страната все още не е уреден въпросът с придвижването на човек, придружен от куче-водач. Има случаи, когато незрящи хора са принуждавани да слязат от превозното средство поради некомпетентността на контролор или шофьор. Разбира се, след това те биват реабилитирани за този инцидент, но неприятният привкус от случката си остава за много дълго време. Не звучи много сериозно обяснението на някои общински фактори в някои градове на страната, че нямат предвиден текст за придвижване на човек с куче-водач, тъй като подобен казус все още не съществува в дадената община. Трябва ли да бъде изхвърлен човек с куче-водач от местния градски транспорт, за да се уреди този належащ въпрос? А и

означава ли това, че съответното населено място не бива да бъде посещавано от хора с кучета-водачи?

19. С Вита съм ходил на най-различни места – болници, банки, пощи, заведения за обществено хранене, министерства, ведомства, спортни обекти и много други. Многократно сме гостували в телевизионни и радио-предавания, в т.ч. и на живо. Нито веднъж Вита не ме е поставяла в неудобна ситуация. Винаги се отнасяше с необходимия професионализъм към съответния случай.

С Вита имах и няколко пътувания зад граница. Първото ни съвместно пътуване беше през м. март 2010 г., когато посетихме Белгия. Пътуването с куче-водач се оказва прецедент за България Еър, но след уточняване на всички детайли, разбира се, нямаше никакви проблеми за пътуването. С асистентските служби, които са дислоцирани по летищата, за човек с увреждане няма пречки да пътува сам или с куче-водач. Въпреки че това беше първото излизане на Вита зад граница, след като се дипломира за водач, тя се справи превъзходно със функциите си. Посетихме белгийска организация, чиято дейност е насочена към подобряване статуса на хората със зрителни увреждания. Вита дори получи високо признание от проджект мениджърката на тази организация, която заяви, че е виждала много кучета-водачи, но за първи път среща куче-водач, което да си върши работата както трябва и без да се глези. Белгийското ни посещение бе изключително интензивно и всеки ден имахме пътувания с автобус или влак, но Вита изпълняваше без абсолютно никакви въпросителни своите задължения на водач. След това пътуване имахме и две пътувания в Кипър, където Вита отново се справи превъзходно с водаческите си функции. Но все пак в Кипър предпочиташе колкото може по-скоро да се прибере

на сянка или при климатик, тъй като там жегата е твърде голяма, а черният ѝ цвят изключително много привлича слънцето, обстоятелство, което Вита никак не харесваше.

Последното ни съвместно пътуване с Вита се осъществи в началото на октомври 2011 г. На 7 октомври в Букурещ се състоя конференция на европейската федерация за кучета водачи. Събитието беше наистина на високо ниво като финансиране, но на изключително плачевно равнище като организация от румънска страна. Единствено фактът, че гостите бяха настанени в хотел „Хилтън“ в Букурещ спаси донякъде домакините. С Вита излетяхме от София на 6 октомври с малък самолет на румънската компания Таром. Както обикновено полетът мина безпроблемно и доста бързо. На букурещкото летище бяхме посрещнати от една от доброволките от румънска страна. След това бяхме закарани в хотела и настанени в луксозната стая. Веднага след като влязохме в стаята, Вита се насочи към банята, където се оказа, че домакините са приготвили купички с вода и храна. След това се появи дама, която ни попита дали имаме нужда от нещо и след отрицателния ми отговор се оттеглихме на почивка, която прерасна в дълбок сън.

Когато се събудихме, се оказа, че е твърде късно вечер, а нас никой не ни беше потърсил нито за вечеря, нито за разходка. И ако вечерята за мен не беше проблем, тъй като за Вита имаше храна, както оставена от домакините, така също и в нашия багаж, то разходката за нея беше от належаща важност. След като се повъртях нагоре-надолу из стаята, чудейки се какво точно да направя, в крайна сметка реших да звънна на главната организаторка от румънска страна, чийто телефон бях получил по имейла. Обадих се и отсреща сънena дама ми обясни, че тя вече си е у дома и че е имало разходка за кучетата, но вече е твърде късно и не знае какво точно да направи. След като разбрах, че помощ

от домакините не ще получа, аз се обадих на рецепцията и обясних, че кучето ми има нужда от разходка. Рецепционистът любезно ни помоли да слезем до рецепцията и там негов колега ще ни окаже съдействие. След като поблагодарих, ние с Вита тръгнахме, но сега как да стигнем до рецепцията? За мое щастие се оказа, а не би могло и да бъде другояче, че асансьорите са надписани на брайл и човек с нулево зрение може да се ориентира кое копче за кой етаж е. Така благополучно намерихме рецепцията, откъдето служител на хотела ни заведе до някаква вътрешна градина или по-скоро двор на хотела, който ми се стори изцяло с чакъл, но все пак си беше някакво решение. След това служителят ни изпроводи до стаята и след като си пожелахме лека нощ аз с облекчение затръшнах вратата подире му.

Сутринта все пак трябваше отново сами да се оправяме и слязохме по-рано, този път имаше някакви доброволци, една от тях ме попита дали имаме нужда от нещо и без да се замислям й казах, че имам нужда от това, че кучето ми трябва да отиде на разходка и то без да се помайваме. Доброволката любезно ни заведе до близкия парк, който беше точно срещу хотела, трябваше да пресечем само едно шосе, което не беше от най-тихите. След като Вита приключи с тоалета си, ние отново се насочихме към хотела. Криво-ляво започнахме да се ориентираме, а където не се справяхме, просто питах за съответната посока. Естествено, сутринта сънливата дама от снощи ни се извини многократно и изрази своето съжаление, че така се е случило, но в крайна сметка дотам се приключиха нещата, защото през целия ден организацията им и липсата на човешки ресурс беше очевадна.

На конференцията бяха поканени много хора, заинтересовани от проблемите на хората със зрителни

увреждания в Румъния. Явно беше, че домакините се опитваха да убедят властимащите, че трябва да се открие училище за кучета водачи и в северната българска съседка. Тук е мястото да кажа, че този проект се ръководеше от великобританци, които държат основните позиции в Европейската федерация за кучета водачи (European guide dog federation). В заседателната зала Вита веднага привлече вниманието на една румънка, която много си я хареса и след това целия ден ние бяхме в нейната компания. Тя се оказа учител по биология в училището за деца с нарушено зрение в румънската столица, а по-късно през деня установих, че и тя самата е с нарушено зрение. Та през този ден тя ни оказа безценна подкрепа за ориентиране в хотела, а дори и извън него. След многото речи стана ясно, че едва ли чак толкова скоро ще има училище за кучета водачи в Румъния, но депутатката, която присъстваше на събитието, пое ангажмента да съдейства с каквото може в румънския парламент.

На 8 октомври преди обяд отново имаше заседание и на него беше избран и нов борд на федерацията. Председател стана англичанин, който живее в Германия и има куче, обучено в австрийска школа, както той сам се пошегува „аз съм гражданин на Европа“. Новият председател заяви, че в неговия живот има 3 важни неща – на първо място е неговото куче, на второ място е неговия компютър и на трето място е неговата съпруга. При всички случаи би било много полезно, ако се изпълни целта на тази европейска федерация, а тя е да обедини всички школи за кучета водачи на Стария континент, за да могат да бъдат силни и да решават проблемите централизирано. Разбира се, че е далеч по-авторитетно и целесъобразно именно тази федерация да поставя общите проблеми за разрешаване в Брюксел пред Европейската комисия, парламент и другите единни институции на ЕС.

Едно от най-невралгичните преживявания, които ни се случиха в Румъния, беше това, че след като веднъж отидохме в парка срещу хотела, явно тръгнахме по друга алея, която ни изведе на шосе, което се оказа, че не е това пред хотела. С една дума, с Вита се загубихме в Букурещ. След ходене по улиците, питане и пак ходене накрая стигнахме до стълби, които на мен ми наподобяваха на хотелските и реших да влезем. Но като влязохме ни посрещна господин, на когото зададох въпроса дали това е хотел „Хилтън“, той ми отговори, че това е музей, но все пак ни съдейства, тъй като излезе с нас навън и повика полицаи, който ни придружи чак до входа на хотела. На 8 октомври след приключване на конференцията отново с Таром с Вита благополучно се прибрахме в родината от тази експедиция, която определено и за двамата беше предизвикателство, с което смятам, че се справихме доста добре. С Вита на тази конференция бяхме представители на българското училище за кучета водачи, което беше партньор по проекта.

20. Понякога трябва да пътувам за няколко дни без Вита, защото обстоятелствата го налагат. Например на турнири по голбал, които се провеждат зад граница, наличието на куче-водач по-скоро би било пречка за състезателя, отколкото да му е в услуга. По информация на семейството ми в такива моменти Вита през първите дни е твърде нещастна и денонощно лежи на входната врата. Излишно е да казвам, че радостта ѝ беше безумна след моето прибиране, но също е вярно, че тя беше споделена.

След като с Вита станахме двойка и тя дойде у дома, за нея имаше едно забранено място – това беше кухнята. Знаех от теоретичното обучение, че ако искаш да забраниш на кучето някое място от дома, това трябва да стане от

самото начало. Реших, че подобна забранена зона ще бъде кухнята. Така след като влизах в кухнята, Вита се просваше на пода, естествено с главичка към мен, и чакаше търпеливо докато аз съм вътре. Но през октомври 2007 г. или 3 месеца след като се бяхме срещнали с Вита, аз отидох на голбален маратон в Холандия. След завръщането ми радостта на двамата беше толкова голяма, че отмених кухненската забрана и оттогава за Вита у дома нямаше забранени територии. Разбира се, забраната да се качва по легла, дивани и др. мебели беше категорична и неподлежаща на дискусии. Смятам, че всеки трябва да си знае своето място.

21. Улеснение, предизвикателство или ребус е да имаш куче-водач в България?

В момента улеснението да притежаваш куче-водач се свежда дотам, че човек може да бъде спокоен, че когато е със своето куче, няма да претърпи физическа травма, свързана с препятствие – стълб, тротоар, дупка и пр.

Предизвикателство ли е да имаш куче-водач у нас? На този въпрос може да се отговори утвърдително, тъй като все още на някои обществени места достъпът на незрящ с куче-водач е затруднен, а дори на моменти и невъзможен. Но, за щастие, тези места стават все по-малко.

Дали е ребус придвижването с куче-водач? Тук също може да се отговори със знак плюс. Класически пример е тротоар, на който са паркирани коли или са поставени контейнери, останалото място на тротоара е заето от локва или небезопасена дупка или шахта, от едната страна има усилено движение, а от другата дълбока кал. Това е изключително труден ребус дори и за дипломирано куче-водач.

До края на 2008 г. в единственото в България училище за кучета-водачи са обучени и предадени 10 кучета, като

бройката е твърде оптимистична. През 2011 г. техният брой достигна няколко десетки обучени кучета. Нашето и хърватското училища засега са единствените на Балканите. Тази социална услуга набира мощ у нас. Въпреки това се налага усилена дейност основно на два фронта, а именно популяризиране на услугата и доброто ѝ нормативно уреждане.

22. Никой не подозираше ни най-малко, че краят е толкова близък. Едно куче работи 8-10, а дори и повече години, ако разбира се е здраво и живо. Първият симптом, за който в последствие си дадох сметка, се появи в края на септември, когато бях изключително зает около организирането на поредния „Отворен турнир за купата на Република България по голбал“. Направи ми впечатление, че в някои моменти Вита започна да ходи много бавно и едва ли не трябваше да я подканям да побърза. Реших, че много съм я изтощил, защото ставахме рано сутрин и се прибирахме късно вечер, в т.ч. и през почивните дни. Оставих я за няколко дни у дома да си почива и като че ли всичко се оправи, Вита отново си стана същата, както порано. През втората половина на октомври отново ми направи впечатление, че в някои моменти тя се движеше бавно и се налагаше да я подканям, нещо, което никога не се е случвало преди. Обикновено винаги съм ѝ казвал да върви по-бавно.

Помислих си, че може да има проблем с някой от краката. Заведохме я на ветеринар, след прегледа на краката заключението беше, че няма никакво основание да се смята, че има проблем там. Но Вита пак продължи да върви бавно и тогава помислих, че има проблем с аналната жлеза, която периодично изцеждаха ветеринарите. Оказа се, че и това не е. Така се стигна до 1 ноември, когато Вита съвсем се

отпусна и само лежеше. През онзи ден малката ми дъщеря Ани ми се обади по телефона и каза, че кучето, меко казано, не е добре. Веднага се прибрах и закарахме Вита във ветеринарна клиника „Син кръст“, където след обстоятелни прегледи със съответната апаратура, тя беше хоспитализирана. Същия ден разговарях по телефона с д-р Борислав Георгиев, когото познавах от по-рано. Той ми каза, че ще направят всичко възможно за Вита. Клиника „Син кръст“ поема всички вътрешни разходи по лечението ѝ. Всички кучета водачи на членове на сдружение „Зрение“, основано от младежи със зрителни увреждания, на което председателка до своята кончина беше Ели Станишева, която всъщност установи контакта с клиника „Син кръст“ и д-р Борислав Георгиев, имаха привилегиите да се лекуват безплатно или да заплащат на доставни цени лекарствата и консумативите, необходими за своите четирикраки помощници.

След обстоен преглед лекарите откриха наличието на вода в гръдната и коремната ѝ кухина, но това не бяха единствените проблеми. Показателите на множеството изследвания, които ѝ направиха, в никакъв случай не бяха оптимистични. Стана ясно, че има сериозен проблем със сърцето. Съвсем резонно случаят беше поет от кардиолога в клиниката д-р Анелия Стоилова, която направи всичко по силите си, за да овладее ситуацията. Така след няколко дни активно лечение със системи и хапове Вита успя малко да се съвземе и стигна дотам, че да бъде изписана за домашно лечение, което включваше приемането на 7 вида хапчета сутрин, от които 2 антибиотика, и пак толкова вечер. Лекарите отново не даваха никакви надежди, но не даваха и лоши прогнози.

На 12 ноември трябваше да отидем на контролен преглед и да се прецени как да бъде продължено лечението, още повече, че се правеха допълнителни изследвания, които

целяха изясняване на цялостната здравословна картина. Но в същия ден от сутринта започна влошаване на състоянието на Вита. След като отидохме в клиниката, то продължи прогресивно да се влошава и се стигна дотам, че самата д-р Стоилова реши, че е по-добре отново да бъде хоспитализирана, тъй като в това състояние не е добре да остава без лекарско наблюдение. Така до 14 ноември вечерта нямаше промяна в състоянието на Вита, тя само е лежала и едва е ходила до полянката. Всъщност, когато пиша настоящото, си давам сметка, че началото на края е започнало, когато е спряла да се храни, а това е станало на 12 вечерта или на 13 сутринта. Вита е имала всякакви премеждия, но апетитът ѝ е бил винаги завиден и безотказен. На 14 вечерта ми позвъни д-р Стоилова и ми каза, че се е образувал тромб в сърдечната камера. Иначе твърде предпазливата лекарка, която винаги внимаваше какво ми говори, този път ми каза, че шансове няма. Но все пак ме успокои донякъде, защото на въпроса ми дали изпитва болка, отговори, че Вита не чувства никаква болка, просто иска да си лежи, защото няма сили. Така на 15 сутринта ми позвъниха с кошмарната вест, че Вита е починала. Починала на полянката, тромбът се е откъснал и е направил непоправимото, тя просто се е строполила на полянката и въпреки опитите на лекарите да я реанимират, е издъхнала.

Така си отиде най-преданото ми същество, което не ме е предавало никога за 4 години и 4 месеца вярна служба. Да, сега, когато си спомням за онова време, намирам много неща, за които се упреквам по отношение на Вита. Чудя се трябваше ли да я държа толкова строго? Трябваше ли винаги да изисквам от нея компютърна прецизност? Трябваше ли винаги да искам от нея да бъде образец на послушание? Трябваше ли, трябваше ли още хиляди неща.

Не беше ли по-добре да си бъде преди всичко куче, а след това водач?

Разбира се, че отидох същия ден в „Син кръст“, но за какво отидох, сам не зная. Д-р Стоилова ми предложи ако искам да я видя, но аз исках да я запомня жива, а не бездиханна. Приех предложението тленните ѝ останки да бъдат предадени на екарисаж. Щеше да ми дойде прекалено много да има още един гроб, който да посещавам. След нейната кончина изпаднах в състояние, което не подлежи на никакво описание. Болката, която чувствах, може донякъде да се сравни с онази болка, която изпитах при загубата на родителите си. Това не подлежи на описание или поне аз не съм способен да го направя.

Много хора ме питаха след това дали ще си взема друго куче. Отговарях им по един и същи начин, че това не е както когато си сменяш мобилния телефон, лаптопа или белия бастун, просто едната вещ се е счупила и си купуваш другата. Зная, че много малко хора са ме разбрали за какво точно им говоря и че повечето хора просто не вдяват и се чудят на мъката ми и дори може би си казват: „Тоя май леко е изперкал“. А може и да са прави. Но ако човек не е преживял такова нещо, не може да разбере в пълнота за какво става дума. Аз самият си мисля, че преди да срещна Вита не бих разбрал подобна мъка и дори бих си помислил, че става дума за лудост. Добре са го казали още в древността – не съди, ако не искаш да бъдеш съден. Най-добре го каза моя колежка от министерството, която също е преживяла подобна разлъка. Та тя ми каза, че дълго време след загубата не е искала куче, защото за нея това би било равносилно на предателство. С това си изказване тя абсолютно точно нацели десетката на моето настроение. Именно предателство би било вземането на друго куче. Та нима човек като загуби, да кажем, някой свой близък, се втурва

да си търси друг, за да го замести? Въпреки че не определям себе си като емоционален човек, загубата на Вита ми повлия твърде отрицателно и все по-често си мисля за смисъла на живота и как точно да се изживее. Ако не искаш никога да страдаш, никога не обичай. Но тогава такова същество дали може да се нарече човек? Може ли да има човек, който да не обича, следователно да не страда, когато загуби нещо ценно за него. Би било наистина чудесно, ако можеш да бъдеш независим и да няма какво да губиш и да може някой да ти го отнеме. Много често оценяваме нещо в неговата пълнота, едва когато го загубим безвъзвратно.

Всичко, което написах по-горе, е епитафията върху стелата на Вита. Въпреки че не вярвам, надявам се заради всички, които загубих, да съществува един по-добър свят и че те не просто са изчезнали, а продължават някъде от своите звезди да гледат нашите толкова смешни усилия за по-щастлив живот. А какво е всъщност щастието? Всеки си го тълкува по собствен начин. Но независимо от това дали човек е болен или здрав, богат или беден, ако той се чувства добре и удовлетворен, може би такъв човек е успял да открие смисъла на недотам смисления живот.

Библиография

1. Алексиева, А., Сотиров, А. Кучето-водач. Пловдив, 2000.
2. Бауер, Н. К. Лабрадор ретривър. С., 2006 г.
3. Входът за кучета водачи разрешен. В. „Труд“, 21.09.2011 г.
4. Закон за интеграция на хората с увреждания, Обн., ДВ, бр. 81 от 17.09.2004 г., в сила от 1.01.2005 г.
5. Издигането на сляп британски политик в светлината на прожекторите. Сп. Вестител, бр. 6, 2002.
6. Колева, Ирена. Министър кръсти кучета водачи. В. „Труд“, 21.05.2010 г.
7. Кучето-водач Вита и д-р Иван Янев. Сп. „Спунк“, януари, 2009.
8. Кучето-водач и законът С, 2008, проучване на фондация „Очи на четири лапи“, http://www.e4p-bg.com/?current=norm&lang=bg&id_sess=qv26lo581qr1erf40tlbc3s326
9. Куче водач спасява сляп колумбиец. В. „Стандарт“, 16 септември 2001.
10. Невероятна история. Сп. Вестител, бр. 11, 2001.
11. Не пускат в рейса кучета водачи. В. „Труд“, 09.09.2011 г.
12. Тарифа по Закона за местните данъци и такси.

13. Училище за кучета водачи в София. Сп. Вестител, бр. 38, 2007.

14. Цветкова-Арсова, М. Ориентиране и мобилност. УИ „Св. Кл. Охридски“, С, 2003.

15. Цветкова-Арсова, М. Ориентиране и мобилност. Второ разширено и допълнено издание, УИ „Св. Кл. Охридски“, С, 2008.

16. Янев, И. Една година с лабрадора-водач Вита. Сп. „Зари“, бр. 9, 2008 <http://zari-bg.net/feature/413.html>

17. Янев, И. Кучето-водач в съвременна България – улеснение, предизвикателство или ребус? Сп. „Обучение и рехабилитация на зрително затруднените“, бр. 3/4, С 2008 г.